

Práce s informačními zdroji nejen pro studenty ZURn4110 😊

Brno, 13. května 2021

Dana Mazancová

Práce s EIZ I. - cíle dnešní lekce

- ❖ Seznámit se s pokročilými vyhledávacími technikami (klíčová slova, logické operátory, informační zdroje)
- ❖ Jak vytvořit/položit rešeršní dotaz
- ❖ Praktické vyhledávání ve vybraných databázích
- ❖ Praktická cvičení (pomůžou Vám při zpracování rešerše a při budoucím psaní závěrečných či jiných prací)

Vyhledávání

- 1. Výzkumná otázka a klíčová slova**
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

1. Výzkumná otázka

- 1) Zformulujte výzkumnou otázku (téma nebo problém)
 - ❖ zjistěte si dost informací o daném tématu (e-knihy, rada kolegů atd.)

Volba výzkumné otázky

Příliš obecná:

Jaký je vztah mezi státní regulací a energetickou účinností?

Specifická:

Jak program Zelená úsporám přispívá k energetické účinnosti v městě Brně?

Triviální:

Je Ruská federace vlivným energetickým exportérem?

Netriviální:

Jak Ruská federace využívá energii v zahraniční politice ve vztahu k pobaltským státům?

Volba výzkumné otázky II.

Nerealizovatelná:

Jaké osobní pohnutky vedly ministra Kubu k prosazování prolomení limitů pro těžbu uhlí v severních Čechách?

Realizovatelná:

Jaká jsou hlavní témata spojená s energetikou ve veřejném diskurzu vlády České republiky?

Klíčová slova

2) Vyjádřete výzkumnou otázku ve formě **klíčových slov (hesel)**

- ❖ používejte zejména **podstatná jména**
- ❖ příd. jména, zájmena a slovesa pouze pokud jsou opravdu nezbytné
- ❖ vyhýbejte se tzv. stop words (předložky, spojky, členy v cizích jazycích)

př. marketingová komunikace; sociální síť; propagace

Pozn. v katalozích knihoven můžete nalézt i tzv. **předmětová hesla**

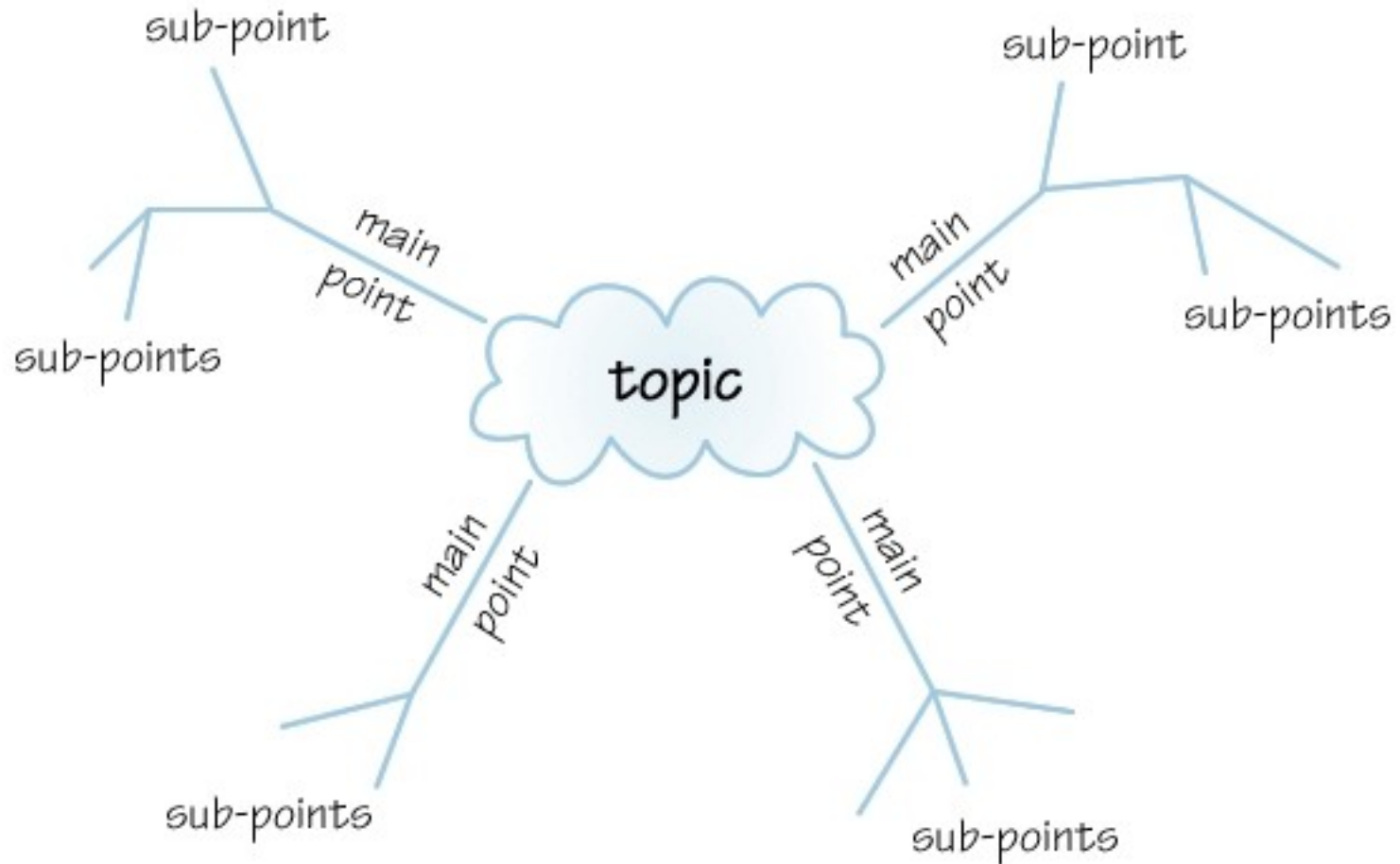
př. novináři Česko 20.-21. století

Myšlenkové mapy

- Při práci s tématem lze využít tzv. **myšlenkových map**
 - ❖ grafické znázornění tématu
 - ❖ aplikace - [Pět nejlepších nástrojů pro tvorbu myšlenkových map](#)

Mind map example

Zdroj:
<http://thetravellingteachers.blogspot.cz/2014/08/newspaper-articles-some-new-and-old.html>

Cvičení 😊

Zkuste si vytvořit **klíčová slova v angličtině** na **vlastní téma** nebo si zvolte téma **důvěra v média**. Později si toto téma zkusíte prakticky vyhledat ve vybraných databázích, takže si klíčová slova pečlivě uložte 😊

1. Výzkumná otázka a klíčová slova
- 2. Další specifikace**
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

2. Další specifikace

□ Před začátkem vlastního procesu vyhledávání je třeba si ujasnit:

- ❖ časové rozmezí
- ❖ typy dokumentů (např. odb. časopisy, kapitoly z knih, příspěvky z konferencí, zpravodajství)
- ❖ typ dat (text, audio, video)
- ❖ jazyk dokumentů (většina světové produkce je v AJ)
- ❖ **forma (odborná x populárně naučná)**

1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. Další specifikace
- 3. Výběr zdrojů**
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

3. Výběr zdrojů

- Specializované odborné databáze
- Knihovní katalogy
- Specializované vyhledávače odb. informací
- Repozitáře
- Knihovny
- Další

Google
Scholar

Google (Scholar) - tipy pro vyhledávání

- ❑ Autorský profil na GS - **author: Jakub Macek**
- ❑ Vyhledávání na konkrétní stránce
př. burgr site:fss.muni.cz
- ❑ Definice
př. define:cyberbullying
- ❑ Vyhledávání stránek, které jsou podobné určité adrese URL
př. related:fss.muni.cz
- ❑ Typ dokumentu
př. filetype:pdf

Cvičení Google Scholar 😊

- Zkuste si na téma, které jste použili v cvičení na klíčová slova (v angličtině 😊) a zkuste najít na GS odborné články.
- Na pravém boku u výsledků si povšimněte, že u některých záznamů směřují odkazy do našich předplacených databází. Pokuste se **přes GS prolinkovat do plného textu článku v některé naší předplacené databázi** (nezapomeňte použít [vzdálený přístup](#)).

Get More Out of Google

1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
- 4. Průzkumová strategie**
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

4. Průzkumová strategie

□ Plánování samotného procesu vyhledávání informací

- ❖ volba vyhledávacích nástrojů
- ❖ výběr možných relevantních zdrojů
- ❖ formulování požadavku
- ❖ výběr pojmů
- ❖ formulování vyhledávacího dotazu
- ❖ hodnocení výstupů

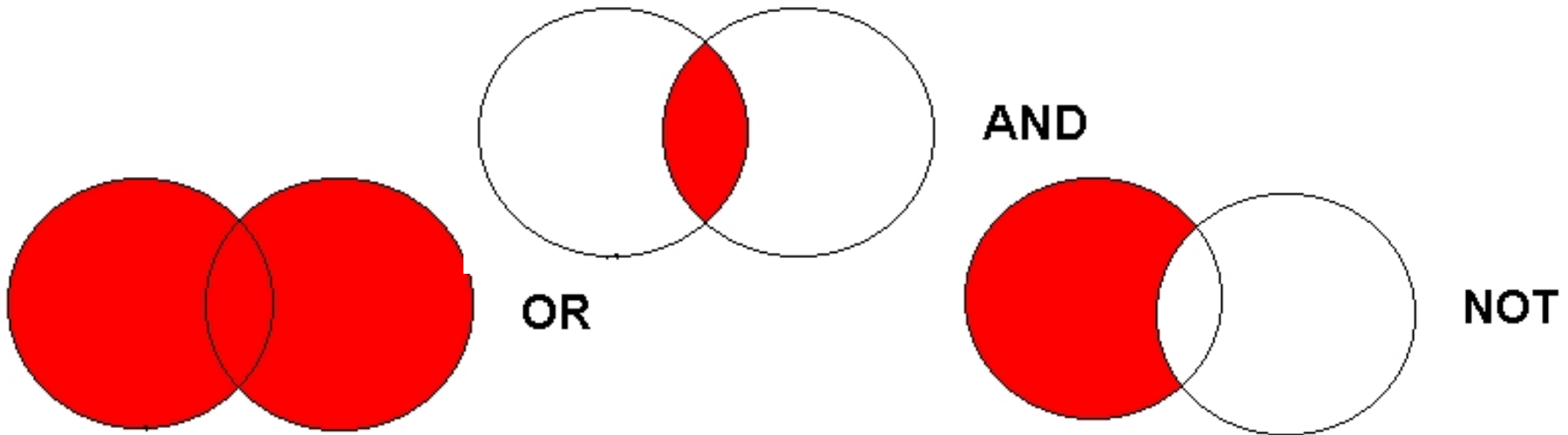
Druhy průzkumových strategií

Strategie Boolovského modelu

- ❑ Logický součin, průnik - operátor **AND**
- ❑ Logický součet, sjednocení - operátor **OR**
- ❑ Logická negace - operátor **NOT**
- ❑ **Krácení termínů** (truncation)
- ❑ Vyhledávání prostřednictvím **fráze**

Strategie Boolovského modelu

- ❑ nejrozšířenější
- ❑ kombinace termínů pomocí logických operátorů AND, OR, NOT

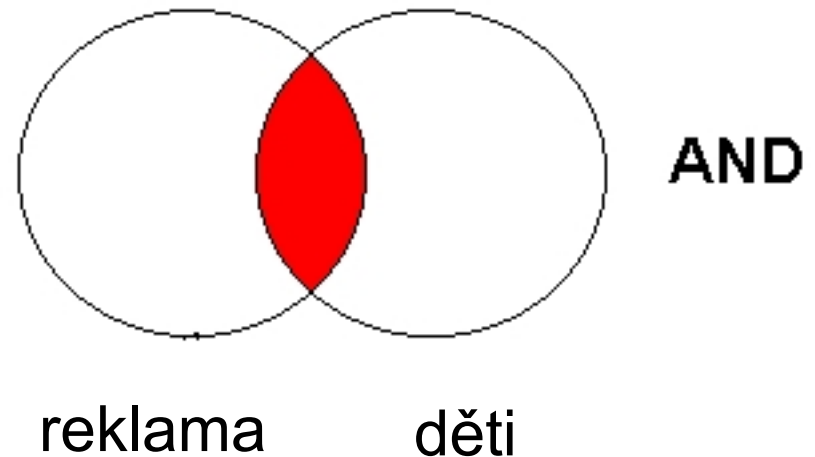

Operátor AND

❑ Logický součin, průnik

- ❖ Vyhledání jen těch dokumentů, ve kterých se **vyskytují obě klíčová slova**
- ❖ Výsledek průzkumu se **zužuje**
- ❖ Můžeme jej znázornit jako **průnik množin**

př. reklama AND děti

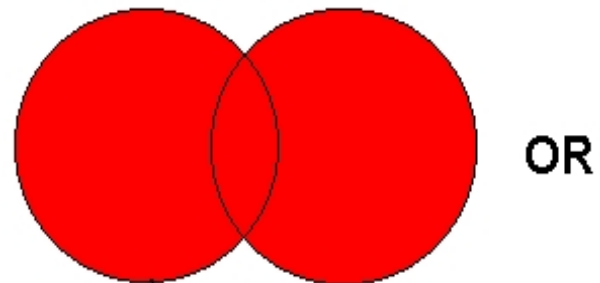

Operátor OR

□ Logický součet, sjednocení

- ❖ Vyhledání dokumentů, které obsahují **alespoň jeden ze zadaných výrazů**
- ❖ Výsledek průzkumu se **rozšiřuje**
- ❖ Můžeme jej znázornit jako **sjednocení množin**

př. novináři OR žurnalisté

novináři

žurnalisté

Operátor NOT

❑ Logická negace

- ❖ Vyloučí ty záznamy o dokumentech, které obsahují označené klíčové slovo
- ❖ Záleží na pořadí klíčových slov
- ❖ Výsledek průzkumu se **zužuje**

Příklady

Trump AND Clinton AND election

Složitý dotaz s využitím booleovských operátorů

(Trump OR Clinton) AND "us presidential election" AND campaign

Proximitní operátory (operátory blízkosti)

□ NEAR, ADJACENT (ADJ), FOLLOWED BY

- ❖ Vyhledávání vzájemně blízkých, přilehlých, sousedících pojmů
- ❖ Vyhledají se informace a dokumenty, které obsahují za sebou následující termíny, v zadaném pořadí

př. Masmédia N3 propagace

Krácení termínů (truncation)

□ Hledaný termín je zkrácen na kořen slova

- ❖ Systém dohledá všechny možné tvary podle tohoto kořenu
- ❖ Přípony nebo koncovky jsou nahrazeny zástupným znakem
- ❖ Výsledek vyhledávání se rozšiřuje
- ❖ Pozn. vyhledávací nástroje mohou využívat různé symboly

př. žurnalis* - vyhledá žurnalistika, žurnalista, žurnalistický atd.

Zástupné znaky/maskování (wild cards)

□ Nahrazení určité části vyhledávacího termínu

- ❖ Systém dohledá všechny možné tvary podle tohoto kořenu
- ❖ Přípony nebo koncovky jsou nahrazeny zástupným znakem
- ❖ Výsledek vyhledávání se rozšiřuje
- ❖ Pozn. vyhledávací nástroje mohou využívat různé symboly

př. col*r, colo#r (color, colour)

wom?n (woman, women)

ne?t (next, nest, neat)

Vyhledávání prostřednictvím fráze

□ Bližší specifikace dotazu

- ❖ Slovní spojení
- ❖ Všechny slova se musí vyskytovat v přesném pořadí a uvedeném tvaru
- ❖ Nejčastěji se využívají uvozovky
- ❖ Výsledek vyhledávání se zužuje

př. "mediální komunikace"

1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
- 5. Vyhledávací postup**
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. Další operace

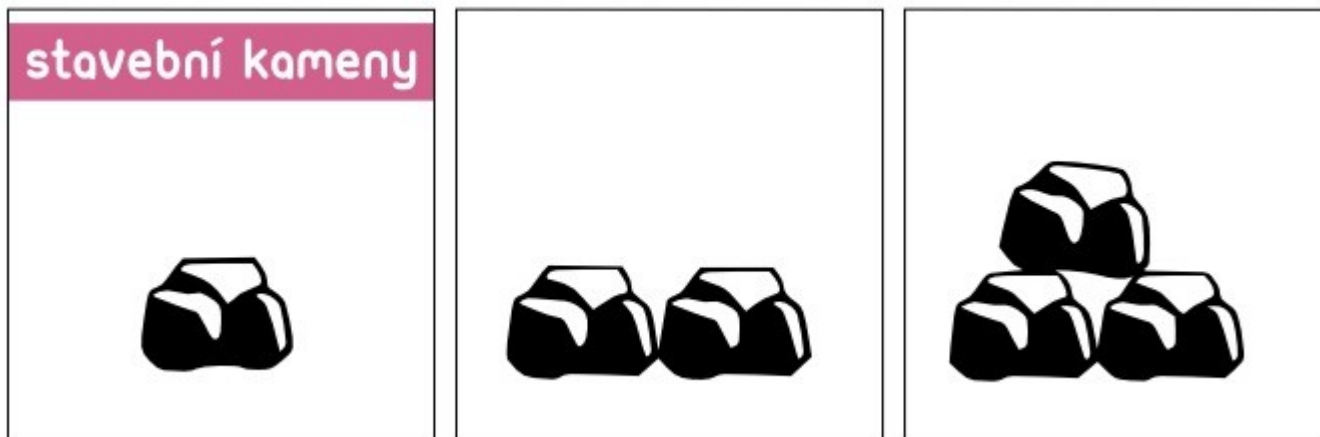
5. Vyhledávací postup

- ❑ Stavění bloků (stavební kameny)
- ❑ Postupné lámání (osekávání)
- ❑ Citační řetězení (rostoucí perla)

Zdroj: Steinerová

□ Stavění bloků (stavební kameny)

- ❖ Problém rozčleněn na dílčí problémy
- ❖ Z nich formulujeme více dotazů
- ❖ Jednotlivé výsledky pro jednotlivé bloky se nakonec spojí do konečné odpovědi pomocí operátoru AND

Obr. zdroj: <http://iva.k.utb.cz>

Př. Plagiátorství na vysokých školách

Dílčí dotaz 1: (plagiátorství OR porušování autorských práv)

Dílčí dotaz 2: ("vysokoškolský student" OR "posluchač VŠ" OR student)

Spojení dílčích dotazů: (plagiátorství OR porušování autorských práv) AND ("vysokoškolský student" OR "posluchač VŠ" OR student)

□ Postupné lámání (osekávání)

- ❖ Z rozsáhlého průzkumu dokumentů postupně odstraňujeme jednotlivé prvky
- ❖ Dotaz se zužuje
- ❖ Využívají se např. užší termíny, logický součin, negace

Př. Sociální média a jejich využití v prezidentských kampaních

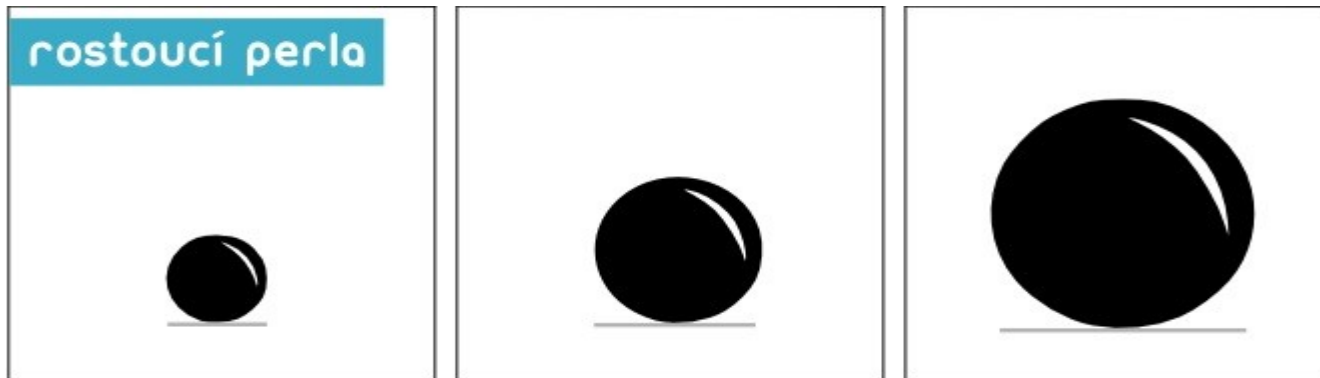
Po získání velkého množství výsledků se můžeme např.

1) Zaměřit pouze na nějakou zemi, např. USA

2) Odstranit některé typy dokumentů, např. novinové zprávy

❑ Citační řetězení (rostoucí perla)

- ❖ Používá se při studiu dokumentů
- ❖ Najde se jeden vysoce relevantní dokument, který obsahuje odkazy (citace) na další dokumenty
- ❖ Na další vyhledávání použijeme termíny, které se vyskytují u tohoto relevantního dokumentu
- ❖ Proces lze několikrát opakovat

Obr. zdroj: <http://iva.k.utb.cz>

Př. Na dotaz regulace médií byl nalezen dokument:

SCHWANHOLZ, Julia, Todd GRAHAM a Peter-Tobias STOLL, ed. *Managing democracy in the digital age: Internet regulation, social media use, and online civic engagement*. Cham: Springer, 2018. ISBN 978-3-319-61707-7.

Pro další vyhledávání můžeme:

1) Sledovat odkazy z použité literatury

2) Zvolit si některého z odborníků na tuto problematiku a sledovat jeho dílo

1. 1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. 2. Další specifikace
3. 3. Výběr zdrojů
4. 4. Průzkumová strategie
5. 5. Vyhledávací postup
- 6. 6. Technika vyhledávání**
7. 7. Vlastní vyhledávací proces
8. 8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. 9. Další operace

6. Technika vyhledávání

- ❑ **Prohlížení (browsing)**

- ❑ **Vyhledávání (searching)**

 - ❖ jednoduché

 - ❖ pokročilé

1. 1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. 2. Další specifikace
3. 3. Výběr zdrojů
4. 4. Průzkumová strategie
5. 5. Vyhledávací postup
6. 6. Technika vyhledávání
- 7. 7. Vlastní vyhledávací proces**
8. 8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. 9. Další operace

7. Vlastní vyhledávací proces

- ❑ Málokdy získáte relevantní záznamy po prvním vyhledávání
- ❑ Vždy je třeba rešeršní dotaz ladit
- ❑ Každý zdroj má vlastní pravidla vyhledávání a je třeba tomu uzpůsobit vyhledávací dotaz

Máte-li málo výsledků vyhledávání:

❑ Rozšiřte dotaz

- ❖ přidejte další klíčová slova

❑ Zrušte omezení

- ❖ např. typ dokumentu, dílčí databáze, jenom slova v názvu apod.

Máte-li mnoho výsledků vyhledávání:

❑ **Zužte dotaz**

- ❖ konkretizujte
- ❖ lépe definujte klíčová slova
- ❖ zaměřte se pouze na nějakou oblast apod.

❑ **Přidejte omezení**

- ❖ např. jenom slova v názvu, konkrétní země, typ dokumentu apod.

1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Průzkumová strategie
5. Vyhledávací postup
6. Technika vyhledávání
7. Vlastní vyhledávací proces
- 8. Hodnocení vyhledaných záznamů**
9. Další operace

8. Hodnocení vyhledaných záznamů:

relevance

- ❖ nakolik odpovídá seznam vyhledaných záznamů našemu vyhledávacímu dotazu
- ❖ v databázích jsou dokumenty většinou primárně řazeny dle relevance)

důvěryhodnost zdroje

- ❖ jména autorů, instituce, kontakty na správce...

pravidelná aktualizace

odbornost

1. 1. Výzkumná otázka a klíčová slova
2. 2. Další specifikace
3. 3. Výběr zdrojů
4. 4. Průzkumová strategie
5. 5. Vyhledávací postup
6. 6. Technika vyhledávání
7. 7. Vlastní vyhledávací proces
8. 8. Hodnocení vyhledaných záznamů
9. **9. Další operace**

9. Další operace:

- tisk
- uložení
- export do citačního manageru (např. [EndNote Web](#), [Zotero](#), [Citace.com](#), [Mendeley](#))

Praktické vyhledávání v databázích

Mediální databáze

- ❑ [Anopress Monitoring Online](#)
- ❑ [Newton Media](#)
- ❑ [Press Reader](#)
- ❑ [ProQuest Central](#)
- ❑ ČTK - databáze je dostupná pouze v rámci FSS (PC54 a knihovna)

Anopress Monitoring Online

- ❑ Informace z **českých médií**
- ❑ Retrospektiva do **1996** (dle typu dokumentu)
- ❑ Obsahuje:
 - ❖ **noviny**
 - ❖ **časopisy**
 - ❖ **přepisy rozhlasového a TV vysílání**
 - ❖ **Zprávy z internetu a sociálních médií**
- ❑ Databáze umožňuje:
 - ❖ ukládání vyhl. dokumentů do schránek
 - ❖ export vybraných článků z databáze, zasílání e-mailem
- ❑ **Měsíční limit pro MU**

Cvičení 😊

- ❑ **V databázi ANOPRESS** si dohledejte článek s názvem **Bez hmyzu bychom vymřeli (období: za poslední 4 měsíce)**. Zjistěte, kdy článek vyšel, v jakém zdroji, kdo je autorem, na které straně a v jaké rubrice byl otištěn. Přímo v článku zjistěte, na co lidé zkoušeli využívat čich včel a v jaké instituci působil profesor Žďárek.

Newton Media

- ❑ Informace ze **slovenských médií**
- ❑ Retrospektiva do **1998** (dle typu dokumentu)
- ❑ Obsahuje:
 - ❖ **noviny**
 - ❖ **časopisy**
 - ❖ **přepisy rozhlasového a TV vysílání**
 - ❖ **zprávy z internetových serverů**
- ❑ **Měsíční limit pro MU**

Press Reader

- ❑ Plné texty více než 5000 **zahraničních deníků a populárně naučných časopisů** v 60 jazycích ze 100 zemích světa
- ❑ **Archiv je u většiny titulů 3 měsíce**
- ❑ Tituly jsou dostupné v den vydání a jsou v plném rozsahu jako tištěné verze
- ❑ k dispozici i **aplikace pro mobilní zařízení** (chytré telefony a tablety)

ProQuest

- ❑ Multioborová databáze, obsahuje i široké spektrum dokumentů z oblasti společenských věd
- ❑ Různé typy dokumentů: odborné i populárně naučné časopisy a články z nich, odborné knihy a kapitoly z nich, dizertační práce, noviny atd.

Cvičení 😊

- ❑ **V databázi ProQuest** si vyhledejte noviny **Chicago Tribune**, a napište **od jakého roku do jaké roku** jsou zde obsaženy **plné texty**. Zjistěte, jaké byly historické (dřívější) názvy těchto novin.

Databáze odborné literatury

- ❑ [Sage Journals](#)
- ❑ [Taylor&Francis](#)
- ❑ [Wiley Online Library](#)

Sage Journals Online

- ❑ Plné texty časopisů od vydavatelství Sage Publications
- ❑ **Dostupný i obsah v tzv. hlubokém archivu**
(Sage Deep Backfile Package)
- ❑ **Přístup u všech titulů od 1. vydaného čísla až do současnosti**

Cvičení 😊

- ❑ **V databázi Sage Journals** si vyhledejte článek (pozor na typy dokumentů v databázi – jde o „research article“) zabývající se tématem **etiky médií**, aby **nebyl starší** než z roku **2019**. Projděte si více článků a vyberte si ten, který vás podle abstraktu nejvíce zaujme.

Taylor&Francis

- ❑ Plné texty vydavatelství Taylor&Francis (máme dostupné zejména časopisy)
- ❑ V posledních letech byl přikoupen i archiv jednotlivých titulů

Wiley Online Library

- ❑ Multioborová databáze, plné texty vydavatelství Wiley (máme dostupné zejména časopisy)

Praktické vyhledávání v databázích

- Zkuste si projít doporučené databáze. Vyzkoušejte si funkce **Browse** (listování) v časopisech a **Search** basic nebo advanced (vyhledávání).
- Při zobrazení konkrétního časopisu se podívejte na informace o časopisu či jak hluboko sahá archiv časopisu (které roky jsou dostupné).
- Zkuste si vytvořit svůj **účet** v databázi a zjistěte, jaké další možnosti nabízí (např. alerty, ukládání vyhledávání, atd.)
- Zadejte si **rešeršní dotaz** pomocí KS a různých limiterů (čas, jazyk, obor, atd.), která jste si připravili na začátku prezentace.
- Proklikejte si nalezené **výsledky**, zobrazte si konkrétní záznamy – informace o článku, abstrakt, klíčová slova, plný text článku.
- Další databáze najdete i s popisy jejich obsahu najdete na <https://knihovna.fss.muni.cz/ezdroje>

Cvičení 😊

- ❑ Najděte ve **dvou různých odborných databázích** jakýkoliv časopis věnující se **mediálním studiím a žurnalistice**.
- ❑ Najděte v databázi **Taylor&Francis** časopis **Mass Communication and Society**. Zjistěte ze kterého roku pochází jeho nejstarší číslo/ročník v databázi.
- ❑ V libovolné databázi si zkuste najít články ke svému tématu nebo k tématu **diplomové práce** v plném textu za použití **anglických** 😊 klíčových slov, logických operátorů a různých limeterů (čas, místo, obor, jazyk, vydavatel, apod).

Literatura

STEINEROVÁ, Jela; GREŠKOVÁ, Mirka; ILAVSKÁ, Jana.
Informačné stratégie v elektronickom prostredí. 1. vyd.
Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2010, 190 s.
ISBN 9788022328487.

Děkuji Vám za pozornost

Dana Mazancová
mazancov@fss.muni.cz